

Joustavan alkuopetuksen hankkeen toimintakertomus 2015 – 2017

Kaupunki: Orivesi

Hankkeen toimijat: Karpinlahden koulu, Rovastinkankaan koulu ja Kultavuoren koulu

Tavoitteet ja toimintasuunnitelma

Joustavan hankkeen suunnitteleminen aloitettiin syksyllä 2015 vierailulla Espoon Saunalahden kouluun, jossa luokaton opiskelu alkuopetuksessa on jo koulun arkipäivää. Vierailuun osallistuivat alkuopettajia ja erityisopettajia Karpinlahden ja Rovastinkankaan kouluista. Vierailu antoi paljon ideoita ja motivaatiota oman projektin aloittamiseen.

Suunnittelupäivänä työnjako organisoitiin siten, että Karpinlahden koulu jatkaisi ja kehittäisi joustavan alkuopetuksen käytänteitään ja suunnittelisi opettajien avuksi arviointipaketin jonka avulla oppilaiden itsearvioinnista saataisiin helposti osa koulun arkipäivää. Myös Rovastinkankaan koulu jatkoi aiemmin kehittämäänsä joustavan alkuopetuksen toimintamalliaan hankkeen parissa. Karpinlahden ja Rovastinkankaan koulujen yhteinen erityisopettaja toimi Rovastinkankaan koulun edustajana hankkeessa lukuvuonna 2015 - 2016 kirjaten lukuvuoden käytänteitä ja kokemuksia. Lisäksi lukuvuoden 2016 - 2017 osalta Rovastinkankaan koulu dokumentoi ja raportoi kevätlukukauden 2017 aikana toteutettua joustavan alkuopetuksen matematiikan toimintajaksoa (toiminta kuvattu erillisellä liitteellä)

Lukuvuoden 2016 – 2017 alussa hankkeeseen osallistunut opettaja siirtyi Oriveden Kultavuoren kouluun ja näin saimme myös Kultavuoren koulun luontevasti osaksi hanketta. Kultavuoressa lähdettiin suunnittelemaan kodin ja koulun yhteistyön tukemiseksi läksykortteja sekä ”Miten tuen lapseni koulunkäyntiä” informaatiopakettia. Kultavuori lähti myös rohkeasti kokeilemaan joustavaa alkuopetusta esikoulun kanssa, joka ei toimi koulun tiloissa.

Karpinlahden koulu

Karpinlahden koulussa toimii esikoulu sekä yhdysluokat 1.-2., 3.-4. ja 5.-6. Oppilaita on yhteensä 76. Tehostetun tuen oppilaita on esi- ja alkuopetuksessa kymmenen.

Joustavan opetuksen toteuttaminen ja kehittäminen

Karpinlahden koulussa joustavaa opetusta on toteutettu jo useamman vuoden ajan. Tänä aikana sen käytänteet ja toimintamallit ovat kehittyneet niin, että niiden jakamisesta ajateltiin olevan hyötyä myös muille kouluille. Kahtena viimeisenä lukuvuonna joustavaa opetusta on voitu laajentaa niin, että se koskee oppilaita esikoululaisista neljänteen luokkaan asti. Opetusta on annettu kaksi kertaa viikossa aina kaksi tuntia kerrallaan niin, että viikkotunteja kertyy neljä.

Ryhmiin tavoitteet ovat pääasiassa muodostuneet äidinkielen tavoitteista, jolloin taitoryhmät on jaettu erityisopettajan teettämien lukutestien pohjalta. Tavoitteet on arvioitu kullekin ryhmälle sopiviksi, esimerkiksi tavujen lukeminen, lukunopeuden kasvattaminen, luetun ymmärtämisen parantaminen tai vaikka tietotekstiin tutustuminen. Teemat ryhmien työskentelyyn ovat pitkälti muodostuneet ympäristö- ja luonnontiedon tavoitteista, kuten sienet, marjat ja viljat, talven taikaa, energia sekä nisäkkäät. Teemat ovat pyörineet noin kahdeksan viikon sykleissä, jonka jälkeen ryhmien työstä on ollut koonti, oppilaiden kehittyminen on arvioitu ja ryhmät on tarpeen mukaan jaettu uudelleen.

Noin kerran tai kaksi vuodessa ryhmien teemana onkin ollut äidinkielen sijaan matematiikka. Tällöin ryhmien jaossa on käytetty apuna niin sanottua junnauskoetta.

Ryhmien pyöriminen on ollut mahdollista siten, että luokkatasojen opettajat, erityisopettaja ja koulunkäynninohjaaja ovat olleet mukana ohjaamassa ryhmiä.

Joustavien järjestelyjen eduksi on koettu se, että ryhmien oppilaat saavat tarvitsemaansa tukea kohdennetusti, tehtävät ovat räätälöity kullekin ryhmälle sopivan tasoisiksi, jolloin eriyttämistä ei tarvita, opettaja kokee riittävänsä niin, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen tai tarpeeksi haasteellista toimintaa sekä laajojen oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen on helpompaa. Oppilaiden näkökulmasta oppimisesta tulee onnistumisten kautta motivoivaa ja iloista. Ryhmätyöskentely tukee oppimistavoitteita ja opettaa työelämän kannalta tärkeitä taitoja. Lisäksi, luokkajaot ylittävät ryhmät tukevat vertaisoppimista ja tutustuttavat oppilaat toisiinsa, joka palvelee positiivisesti koko koulun ilmapiiriä.

Joustavan alkuopetuksen tuloksia ovat olleet paitsi koulutyöskentelyn rauhoittuminen ja kouluilmapiirin paraneminen, parantuneet testitulokset sekä tekstinyymmärtämiskokeissa, että lukunopeustesteissä.

Karpinlahden koulussa on koettu, että kehitettävää joustavien järjestelyissä olisi edelleen hyötyjen arvioinnissa, matematiikan ryhmäjaossa sekä henkilöstöresurssin haavoittuvuudessa, jolloin henkilökunnan poissaolot ja sijaisuudet vaikuttavat ryhmien työskentelyyn.

Edut joustavissa opetusjärjestelyissä ovat kuitenkin kiistattomat ja toimintaa tullaan jatkamaan ja kehittämään edelleen Karpinlahden koulussa. Joustavat järjestelyt koetaan kuitenkin nimenomaan oppilaslähtöisiksi ja ne palvelevat oppilaan tarpeita hänen yksilöllisellä oppimispolullaan.

Arviointipaketin kehittäminen

Koska joustavien järjestelyjen yhdeksi kehityksen kohteeksi on toistuvasti muodostunut oppilaan itsearvioinnin puutteellisuus, lähdettiin joustavan hankkeen turvin Karpinlahden koulussa myös kehittämään arviointipakettia joka koski itsearviointia, opettajan arviointia, kodin arviointia ja päivittäistä arviointia.

Paketin runko luotiin kuudesta eri aihealueesta:

- koulun alkamisen arviointi
- käyttäytymisen arviointi
- oppimaan oppimisen arviointi
- työskentelytaitojen arviointi
- vastuunkantamisen arviointi
- sosiaalisten taitojen arviointi

Jokaisella aihealueella kehitettiin arviointipohja jonka kohdat pyrittiin minimoimaan ja pohtimaan mahdollisimman oppilaslähtöisesti. Arviointipohjat on sidottu lukuvuoden eri kohtiin, mutta opettaja voivat itse määritellä mitä pohjia ja milloin haluavat käyttää. Arviointipohjan teema on tarkoitus tarkastella erityisesti yhden viikon ajan. Viikon aluksi opettajat voivat tiedottaa myös koteihin mitä teemaa tarkastellaan kunkin viikon aikana. Viikon loppuksi oppilaat arvioivat itse itseään ja arviointi käydään yhdessä opettajan kanssa läpi. Opettajan kommenttien kera arvioinnit lähtevät viikon loppuksi koteihin, joissa kodin voivat niitä vielä kommentoida heidän näkökulmastaan. Arviointipohjat ovat olleet testikäytössä Karpinlahden esikoululaisille keväällä 2016 ja syksyllä 2016.

Arviointipohjat ladattiin Oriveden Peda.net sivuille jossa ne ovat kaikkien Oriveden opettajien käytettävissä (<https://peda.net/orivesi/perusopetus/jo/arvioinnin-avuksi>). Lisäksi päivittäisen arvioinnin tueksi kehitettiin ideapankki.

Rovastinkankaan koulu

Rovastinkankaan koulussa toimivat luokat e.-6. Joustavassa alkuopetuksessa ovat mukana esikoulu sekä luokat 1. ja 2. Lukuvuonna 2016 - 17 oppilaita 83, joista tehostetun ja erityisen tuen oppilaita 14, opettajia 7 ja ohjaajia 5.

Joustavan alkuopetuksen toteuttaminen ja kehittäminen

Rovastinkaan koulu jatkoi hankevuonna 2015 - 16 jo aiemmin lukuvuonna 2014 toteuttamaansa joustavaa alkuopetusta. Lukuvuosi 2015 - 16 jaettiin neljään eri jaksoon ja ryhmät muuttuivat joka jakson jälkeen. Äidinkielessä ryhmät jaettiin lukemisen osaamisen perusteella ja tavoitteiksi muodostettiin ryhmätyötaidot, lukemisen perusvalmiuksien tukeminen sekä ilmaisu- ja tunnetaitojen kehittäminen. Yksi äidinkielen jaksoista integroitiin ympäristötiedon talvijaksoon. Lisäksi yksi lukuvuoden jaksoista oli matematiikka painotteinen, jolloin kaikissa ryhmissä opiskeltiin geometriaan liittyviä taitoja ryhmien yksilöllisten tavoitteiden perusteella. Yksi muodostetuista ryhmistä toimi koko lukuvuoden ajan omana pienryhmänään. Tämän ryhmän tavoitteissa painotettiin tunne- ja arjen taitoja.

Vaikka Rovastinkankaan koulussa tapahtui mittavia henkilöstömuutoksia ja lähes kaikki alkuopetuksen opettajat vaihtuivat, joustava alkuopetus jatkui lukuvuonna 2016 - 17 osana koulun jo hyväksi havaittua käytännettä ja toimintakulttuuria. Myönteisten kokemusten perusteella joustavat ryhmittelyt 0-2.luokkalaisten kanssa jatkuivat alkaneena lukuvuonna kerran viikossa. Ryhmittelyn perusteena oli syksyllä 2017 edelleen oppilaiden lukutaito ja tavoitteena ryhmissä edellisen vuoden tapaan ensisijaisesti oppilaiden lukutaidon tukeminen. Kevätlukukaudella painopiste oli matemaattisten taitojen sekä kirjoittamisen kehittymisen tukemisessa.

Rovastinkankaalla joustavan alkuopetuksen ja yhteistyön eduiksi on katsottu luokkarajat ylittävät vuorovaikutussuhteet, mahdollisuus esikoululaisille tutustua pienin askelin koulun toimintaan, oppilaiden itseluottamuksen ja osaamisen tukeminen, mahdollisuus oppilaille työskennellä oman taitotasonsa mukaan ja eriyttämisen tuki, opetusryhmien pienempi koko, henkilökunnan jaetut havainnot oppilaista, kollegiaalinen tuki, yhteistoiminnallinen oppiminen, sosiaalisten taitojen harjoittaminen, mahdollisuus työskennellä erilaisilla tavoilla ja tutustua muihin koulun aikuisiin sekä mahdollisuus toteuttaa uutta OPS:a monipuolisesti.

Esi- ja alkuopetuksen joustavan opettajat kokevat toiminnan sujuvuuden kannalta välttämättömäksi yhteisen, säännöllisen suunnitteluajan. Riittävä resursointi henkilöstön osalta mahdollistaa oppilaiden yksilöllisen tukemisen ja mahdolliset aikuisten poissaolot eivät estä toiminnan toteuttamista. Kehitettävänä asioina koettiin ryhmissä toteutuneen toiminnan dokumentointi ja toiminnan arvioinnin kehittäminen.

Rovastinkankaan kokemuksista ja vinkkejä joustavan alkuopetuksen aloittamiseen löytyy myös peda.net sivuilta <https://peda.net/orivesi/perusopetus/jo/rjekak2>

Erillisellä liitteellä Rovastinkankaan koulun vuoden 2017 kevätlukukauden matematiikan jakson sekä joustavan esi- ja alkuopetuksen toiminnan kuvaus.

Kultavuori

Kultavuoren koulun joustavan alkuopetuksen tiimin keskeisenä tavoitteena oli lisätä keinoja joilla kodin- ja koulun yhteistyötä pystytään lisäämään. Lisäksi Kultavuori kehitti kotien avuksi kattavan oppaan ”Näin tuen lapseni koulunkäyntiä”.

Kotien ja koulun yhteistyön lisäämiseksi sekä kodin avuksi koulutyön aloittamisen tukemisessa haluttiin luoda kattava materiaalipankki joka olisi kaikkien koulujen apuna. Kotityökortteja löytyy matematiikan sekä äidinkielen aineista. Matematiikan kotityökorteilla haluttiin saada lapsi ja aikuinen yhdessä puuhaamaan toiminnallisten ja konkreettisten matemaattisten pulmien parissa. Äidinkielen materiaaleissa on joka kuukaudelle oma kirjoituskortti josta on helppo antaa lapselle kirjoitusläksy, lisäksi äidinkieleen kuuluu erilaisia lukukortteja.

Kaikkia tehtäviä on testattu oppilaille ja opettajat sekä kodit ovat pitäneet erityisesti siitä, että kortit ovat helppo, nopea ja selkeä tapa antaa kotitehtäviä sekä suorittaa niitä. Ne ovat myös sisällöltään vaihtelevia ja ne suovat oppilaille hieman valinnan vapautta. Lukukorteilla on taas selkeä vaikutus lukunopeuden kasvuun.

Lisäksi peda.net sivuille laitettiin myös muuta toiminnallista ja mukavaa materiaalia.

”Näin tuen lapseni koulunkäyntiä” sivuilla esi- ja alkuopetusikäisten lasten huoltajat saavat tietoa siitä kuinka kotona voidaan tukea lapsen matkaa esikoulu- ja koulutiellä. Sivuille löytyy tietoa muun muassa yleisesti esi- ja alkuopetuksesta, lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen kehittymisestä. Sivulla on myös koostettu konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka näitä taitoja voidaan kehittää ja tukea myös kotona mukavilla ja toiminnallisilla tavoilla.

Lisäksi sivuilta löytyy tietoa siitä, kuinka toimitaan jos huoli herää lapsesta joko koulussa tai kotona. Parhaiten sivut saadaan käyttöön jos opettajat itse esittelevät ne vanhemmille esimerkiksi vanhempainilloissa. Peda.net sivut löytyvät osoitteesta: <https://peda.net/orivesi/perusopetus/jo/ntlk2/ntlk>.

Lisäksi Kultavuoren yksi 1. luokka sekä Holman päiväkodin esikoululaiset lähtivät mukaan kokeiluun, jossa haluttiin laajentaa joustavan alkuopetuksen käytänteitä koulun esikoulun ulkopuolelle. Päiväkodin esikoululaiset tulivat kerran viikossa koululle jossa järjestettiin yhdessä toimintaa. Kokeilu oli mukava ja toimiva sekä oppilaille, että opettajille, mutta haasteellisiksi koettiin matkat sekä yhteisen suunnitteluajan puuttuminen.

Ihmisenä kasvaminen

Rovastinkankaan koulun 1. luokkalaiset sekä Karpinlahden koulun 3.-4. luokkalaiset toteuttivat myös ihmisenä kasvamisen oppimisjaksokokeilun. Jakson vetämiseen osallistuivat myös kuraattori, terveydenhoitaja ja erityisopettaja.

Tavoitteena oli, että oppilaat löytäisivät omia vahvuuksiaan, parantaisivat kehittämisalueitaan, oppisivat ryhmässä toimimista ja empaattisuutta sekä arvostaisivat ihmisten erilaisuutta. Opettajien tavoitteena oli saada tukea pitkäjänteiselle kasvatustyölle ja tukea kotien kasvatustyötä lasten yksilöllisten tavoitteiden kautta.

Kokeilussa todettiin, että paras sykli toiminnalle oli kaksi kertaa kuukaudessa. Tärkeintä on sijoittaa toiminta syksyyn heti vanhempainillan jälkeen sekä viikolle kymmenen talviloman jälkeen. Ryhmissä työskentely koettiin toimivaksi metodiksi, sen avulla päästiin asioissa syvemmän pohdinnan tasolle ja heikommat ryhmätyöskentelijät mallioppivat myös muilta oppilailta.

Teemoja joiden parissa ryhmissä työskenneltiin olivat: Minä ja tunteet, Sinä ja tunteet, Ryhmässä toimiminen ja ryhmäroolit, Kiusaaminen, Uni, Syöminen ja Terveelliset elämäntavat.

Kodit otettiin mukaan ennakkoon tiedottamalla toiminnasta ja teemoista, jolloin nämä pystyivät myös tarkkailemaan kotona kyseiseen teemaan liittyviä asioita. Oppilaat ottivat joka kerran jälkeen yksi tai kaksi kehittämisaluetta itselleen joiden kehittymistä seurattiin yksinkertaisella seurantalomakkeella.

Koulutus

Hankkeen puitteissa järjestettiin kaikille Oriveden opettajille mahdollisuus osallistua äidinkielen ja matematiikan toiminnallisen oppimisen koulutuspäiviin. Koulutus järjestettiin Vuoreksen koulussa 26.11. toiminnallisen matematiikan osalta ja 10.12. äidinkielen osalta.

Matematiikan koulutuksen tavoitteena oli tarjota esi- ja alkuopetuksessa työskenteleville innostusta, iloa ja paljon käytännön vinkkejä sekä välineitä uudistaa ja kehittää matematiikan opetusta toiminnallisemmaksi. Koulutuksen työtavat olivat toiminnallisia ja vuorovaikutteisia sisältäen muun muassa monipuolista toimintaa välineillä, leikkejä, pelejä ja koodaamista.

Äidinkielen koulutus sisälsi muun muassa kielellistä tietoisuutta kehittäviä harjoitteita ja monipuolisia vinkkejä luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen. Siellä tutustuttiin myös Trageton-menetelmään (tietokonepohjainen kirjoittamalla lukemaan oppimisen menetelmä) ja lukupiirityöskentelyyn sekä s2-näkökulmaa.

Tiedottaminen

Hankkeesta, sen tuloksista, materiaaleista ja kokemuksista tiedotettiin rehtoreita sekä esi- ja alkuopettajia Wilman sekä sähköpostin kautta. Lisäksi järjestettiin yleinen tilaisuus 8.11.2016, jossa esiteltiin koko hanke, kokemukset joustavasta alkuopetuksesta sekä kaikki materiaalit sekä kokemukset niiden käytöstä.